

IOHANNIS

*Caj Angli, De pronunciati-
one Græcæ & Latinæ linguæ
cum scriptione noua li-
bellus.*

LONDINI
in ædibus Johannis Day.

An Dom. 1574.

¶ Cum Gratia & Privilegio
Regiae Majestatis.

D^o. Arnoldo Witfeldo ingenio g^omo, &
gener^o nobilit^o D^omei Camillario
anno utriusq^o Famil^o Rogerius Al-
dimontius Anglus lib. m^o transmis^o.

#4348

CHIPIWA H G

Chimney Rock, Colorado

1911

Chimney Rock

1911

1911

Chimney Rock

1911

Chimney Rock

1911

Cripturus de noua Græcæ Lege lector & indica.
& Latinae linguae pronuncia-

tione & scriptione noua, spero
me sine offensione cuiusquam id
facturum. Libera enim regio
hæc semper fuit, & liberos in
ea oportet esse homines. Nequè
enim quæ solito animo famili-
ariter scribi consuerunt, tem-
poribus istis excluduntur: eis plena grauitatis omnia sunt.
Non enim ad graues aut exercitatos, sed leues & inexer-
citatos scribo: & eos ratione & usu doceo, quos nec usus
nec longa vita instituit. Cum essem in Italia, graues viros
graniter & cum decoro pronunciantes audiebam. Cum in
Britanniam veneram, nonos viros, nono quodam pronun-
ciationis genere omnia personare offendebam. Hic isaqñ
sic cogitabam apud me, cum nec Roma, nec in uniuersa I-
talia, immo verò cum nequè in Germania, Gallia, neq; Bel-
gia, nec alibi gentium, quām in nostra Britannia ullum
unquam verbum de pronunciatione illa noua, ullum men-
tio aut significatio tum fuit, noua pronunciatione alibi in
usu non fuisse quām in Britannia certo scire licet. Nequè
ea tamen uniuersa, sed certo quodam loco, in quo per ea
tempora oratores noui imperabant. Sic tamen hæc refero,
ut eos propter literas aliasq; virtutes vehementer amem
& suspiciam: propter hæc verò laudem minimè. Cuius rei
alioqui certè me cepisset admiratio, cum & Plantus scri-
bat in Casina, vetera nouis esse n e' iora', ideoq; sapientio-
res esse qui utuntur vino veteri, quām qui nono: qui ve-
teres spectent fabulas, quām qui nouas: qui vetera opera
atque verba, quām qui nouas: qui usitata, quam qui insue-

A.ij.

ta:

ta: qui veteres comedias, quām qui nouas: qui veteri dī-
nī, nummo, quām nuper nato. Thus quoq; vetus nouo c-
doratus esse, prouerbio celebratur, usq; adeò ut idē, rem
malam, sed notam & usitatam, optimam esse dicat in Tri-
nummo. Nam quæ noua sunt, et si optima, tamē propter in-
solentiam videntur pessima, & fieri potest ut usu experia-
ris talis cum periculo, cum declinare non sit futurum inte-
grum. Etenim sāpē viatorem noua nō vetus orbita fallit.

Quare vetustatem suo loco conseruandam, nouitates, et si
spem meliorum afferant, repudiandas esse Plautus consu-
lit: nec nouitates nos magis ad inquirendas causas excita-
re, quām magnitudines rerum debere: eosq; errores quos
rerum nouitates assulerunt: naturæ ratione depellere opor-
tere M. Tullius existimat. Sed nostrorum hominum est,
semper nouum cibrum, nouo paxillo primos suspendere, et
nouas inducere sectas nouis paradoxis. Quod tamē, ut non
reprehenderim ingenij exercendi causa in tenebris, ita
non laudem certè usus causa in luce: quod præter consue-
tudinem patriæ, præsentis temporis atq; hominum sunt. In
rebus ciuilibus dico. Nam alio non pertinebit oratio mea.
Curo enim ut mea omnia nullam habeant publicam offe-
sionem, sed communem omnibus utilitatem. Quod si gau-
deas excogitasse quod profit, certè hic non est gaudendum
tibi, obest enim magis quām prodest, ut mox ostendā. Sed
omnes obstrepunt. Quid solus ergo contendis? Si irridens
quid pergis delirare? Quid solus sapi? Sed author es eius
rei. O gloriosam rem, inuentorem esse inanum rerum?
tranquillitatis literaria perturbatorem esse? quē nec Gal-
li, nec Itali, nec ipsi Græci commendant: nec aliis quisquā
præter imperitum rerum iuuenem aut temerarium ado-
lescentem, cui istam persuasōnem in principio per frāndē

instillaueris alioqui non probaturo, imponens imperit &
 turbæ adolescentum, cui vix literæ sunt, & multò minus
 iudicium. De qua re tamen multum forsan gloriaberis tā-
 quam in re prudenter gesta. Iam verò si magna res non sit
 utro modo pronuncies, cur interturbas omnia? cur nō in-
 termittis quod leue est, potius quām castigari grauiter? Si
 sonus (res inanis) huius aut illius literæ mulctam iudicatā
 habet grandem, cur non inanitatē potius contemnis, quām
 in mulctam incidas? Leuissimis rebus grauissimas indi-
 cere poenas æquum est, non propter magnitudinem rei qua-
 leuis est, sed propter violatum in repub. ordinem receptum
 iam & confirmatum, propter contemptum, propter noui-
 tatis exemplum, & propter temerarium in ea ausum. Ne-
 què hic tanta pretia subesse cernimus, quamobrem tantas
 difficultates lubenter subiremus, et si in alijs difficultia quæ
 pulchra. Licet enim optima quæ, & inuentu & conser-
 natu difficultia obseruentur, non tamen quæ non facile in-
 ueniuntur & conseruantur statim optima reputantur, in
 quo genere ista tua est (si dīs placet) pronunciatio. Sed an-
 siquidem obijcis. Antiquata esse fatebor certè, antiqua
 videri non fatebor. Nam Aulus Gellius author grauis, an-
 tiquata & desita omnia, à multis sæculis in usum reuocata
 et si vetusta sunt, viderit tamen noua sapienter censuit. Etsò
 antiqua videantur, per hominum errorem id quidem con-
 cedit, ignorantium cuiusquam rei proprietatem. Sallustius
 præsentium rerum retinentissimus semper consuetudinē
 cessit. Ælius Gallus atq; Cicero noua perpetuò fugiebant,
 adeò ut nouissimus & nonissimè haud libenter usi sunt.
 Gellius reprehendit eos qui obsoleta in usum reuocat. Pha-
 norinus Philosophus nouitatis hostis, adolescentem inufi-
 tatorum studiosum, acriter corripuit, dicens: Curius &

6.

Fabritius dilucide cum suis fabulati sunt, neq; Auruncorum, Sicanorum aut Pelasgorum (qui primi Italiam incoluisse leguntur) sed etatis suae verbis locuti sunt: tu vero perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris verbis iam olim desitis uteris. Quod si intelligi non vis quae loqueris, non hoc abunde consequeris tacens? quasi satius esset non loqui quam non intelligi. Demonax quoq; philosophus idem faciebat. Num enim a quopiam quae siuisset aliquid, atq; ille verbis obsoletis atque priscis respondebat. Ego (inquit) amice te nunc percontor: at tu perinde respondes quasi regnaret Agamēnon. Sorbona etiam (quā Robertus Sorbona, non Caroli imperatoris frater Theologis Lutetiae instituerat) aliquot Rasmundi Lully opera rejecit, quod vetustis vocabulis iamdiu receptis & usitatis reiectis, noua infusserit. Crassus Sulpitium arguebat, quod tollendo. i. literā de diphongo ei, non antiquos oratores, sed rusticos messores videretur imitari, ut est apud M. Tullium 3. de oratore. Catullus Arcij hincidas atq; chommoda deridebat: quid facturus si Quinctilianos atque Quinctios, ut nunc loquuntur atq; scribunt, Chicherones atq; Quintos, Kikerones & Kicherones, pecuniam & peguniam, coilum ch̄elum & c̄elum, cernos & chernos, discipulos & dischipulos iam audiret: quibus multi hodie uncunt loquenda & scribendo, sermonis atq; scriptionis uita imitari, nō virtutes consecuti. Ad hec Lacedamonij quod simplicia atq; consueta placuerunt, Terpādrum præstantissimum Citharædum multaſſe dicuntur, quod una solam chordam præter necessitatem intendisset. Ad extremum Romani, rhetores Latinos & philosophos edicto urbe Roma populerunt, quod nouum genus discipline insisterunt. Noua enim Romanis, viris certè in omni re sapienti-

pientibus que prater consuetudinem & morem itatorum
 suorum illata sunt, neq; placuerunt, neq; recta videbatur.
 Eam ob rem M. Cicero in oratione contra Catelinam re-
 fert, Seruilem Halam, Sp. Melium nonis rebus studentem
 sua manu occidisse. Nihil enim periculosius in usu vilæ es-
 se rebantur, quam veteribus relictis ad nova devolare. Nā
 inconstantia magnam ipsa in se lenitatem habet, subitq;
 consuetudinis, & usus commutatio, plena maximarum re-
 rum offensione est. Quamobrem sapienter M. Cato, qui Ap-
 pium cœcum laudat, quod vigebat in eius domo patru-
 mos & disciplina. Sapienter veteres, qui legibus antiquis,
 opsonijs vero recentibus utendum censuerunt. Sapienter
 & Iurisconsulti, qui nihil temere in duandum nisi enidē
 ratio postulauerit, præcipiunt. Hinc factum existimem, ut
 scholæ iuris nostri publici nullo modo adduci possunt, ut
 relinquant suum octabis: nec scholæ quadam Academicæ
 ut deficiant a suis solulis, cum artium magisterio iniciatis
 sunt: aut ocreis, cum SS. Theologie Doctoratus gradu in-
 signiendi sunt: aut ovis vario modo præparatis cum in de-
 terminationibus Bacchalaurei noniij, seniores sui gradus
 conuiuijs excipient: nec in disputationibus, sedentibus
 disputatoribus, ut auditores humi non procumbant, fuso
 per densum substratum iuncum: nec ut caputum patien-
 tiāq; quam vocant stamineam (peculiare gestamen col-
 legis Hispanorum Collegij apud Bononienses) deponans
 Hispani Bononiensis Academiac. Quos omnes laudo equi-
 dem, quod levibus momentis non impellantur huc atq; il-
 luc inconstantiter, nec a veteri sua consuetudine auellantur
 desciscantq; facile: ut nonnullæ solent Academicæ in qui-
 bus levitas iuvenilis magna paruis, quadrata rotundis, &
 formas formis mutas imprudenter admodum, nullo ser-
 uato

Cic.

8.

uato ordine, nulla consuetudine aut grauitate. Ceterè mihi
videtur illi planè cuculi atq; oues, qui eos, qui ut homi-
nes pronunciare iamdiu, ut si sunt, abolitis cuculorum atq;
ouium vocibus, eodem reuocare velint, atq; ex obscuris &
nigmatibus & antiquis cum difficultate discere studeant,
qua via vox, certus praesensq; usus cum facilitate clare
possunt doc. re. Synesius Cyrenensis in laudatione Calnicij,
& Lacedaemonij in legibus, grauiora suadent in eos qui
prater consuetudinem patris & aliquid intulerunt: puta ci-
entiam, & suspendium. Etenim Synesius eos qui præter co-
suetudinem patris & aliquid innoverant cuncta dignos ex-
istimat, quod rudes & indocti absurdarum opinionum fau-
tores esse consuerunt, existimans cum proverbio: Superio-
rum temporum omnia meliora, quod & usu confirmata
sunt, & pace tranquilla, cuius & vox dulcis et res ipsa sa-
lutaris est. Lacedaemonij vero usq; adeò formidabant re-
rum nouitates, atq; etiam ad earum recordationem tanto-
pere inhorrescebant, ut lege lata sancuerint, ne quis inno-
uare quicquam auderet, qui chorda è collo suspensa prius
non prodiret, ut si de nouitate consilium parum placeret,
audacia & prenas daret. Etenim euentus varios res noua
semper habet, ut Cornelius Gallus scribit, & magna ex
parte periculosos: sic ut siue vi imperare velis hanc pro-
nunciationem nouam, sine stultitate & blandimentis iuuen-
tuti instillare, importunum hac etate facis, mouere qua
stabilita sunt, cum præsertim omnium rerum mutationes
cedem, fugam, aliaq; hostilia (ut Sallustius ait) porten-
dant. Usq; in ciuilibus consisto, omnia enim secundum
materiam subiectam intelligo. Ex quibus scire licet neque
antiquata in usum esse reuocanda, neq; noua esse amplec-
tenda, neq; extra publicam viam esse deflectendum, sed cū

pro-

pronunciationis antiquitas evanuerit (si aliter olim pronunciarunt quam hodie nos proferimus) usum scientiāq; præstare nos debere cius, qua presentes utimur: uti docti viri solent, qui scientiam sibi reseruant, usum autem loquendi populo concedunt, qui loquendum ut multi, sentiendum ut pauci sapienter præcipiunt, nec immutandum quicquam inconstanter censem: nec monenda esse rerum nonitatibus qua bene constituta et confirmata sunt existimant, et si vetustatis speciem sibi induant. Etenim non est quamobrem in hac bene confirmata repub. literaria quis velit iam dicere, ore sanè agresti atq; rudi, queis pro quibus, nec veias pro vias, nec olli pro illi, marteito pro marito, nec maxumè pro maxime, nec sueuerat pro cōsueuerat, nec deico, eidus, pulchrai, veitæ, vbei, quei, heic, fœminai, suom, deilexit, horūc, abei, erodita, pītai, aulai, nepai, quæ iam obsoleuerunt, & repetita modesta sunt, & interturbant omnia, pro dico, idus, pulchræ vitæ, vbi, qui, hic, fœminæ, suum, dilexit, hunc, abi, erudita, pictæ, aulæ, nepæ, ut nec multa alia propter carminis necessitatem, aut alijs propter affectationē, non propter meliorem scribendi aut pronunciandi rationem usitata. Nequè enim propter insolentiam aures eruditorum hac ferre possent, nisi quod Poetis libero hominum generi propter eorum ligatam orationem semper fuit potestas quidlibet audendi. Exit in immensum facunda licentia vatum: inquit Ouidius: Obligat historica nec sua verba fide. Hinc apud eos, Tmolus habet aures, saltant quercus, aues loquuntur, et saxa fiunt homines. Utuntur tamen hodie haud dissimili pronunciandi genere, quod Borealisum seu Scotisum nominamus (quemadmodum Alcibiades Labdacismo) quia Borealibus Anglis (quos Calidonios Britannos

Lucanus vocat) at què Scotis vicinis est in usu, dū saibai,
 taibai, vaita, aita dicant, cum sibi, tibi, vita, ita, pro-
 nunciandum sit. Mordicus tamen retinent non ratione
 sed pertinacia, & petulantia: et si australibus Anglis ita
 vulgo contemnitur hoc pronunciationis genus, ut Phalis-
 cis seu Thuscis Bergomense apud Italos. Est enim rudis &
 inconditi vulgi, quibus ut est decorum patrio more loqui:
 ita australibus Anglis valde indecorum alio uti quam
 suo. Licet tamen hic contemplari iudicium inuentutis, quæ
 vitia pro virtutibus amplectitur, ut solet vulgus Aulico-
 rum, qui camisas crispatas, & cothurnos coreaceos indu-
 cunt ornamenti causa, qui principio causa contingendi cru-
 ra, & colla morbida, ad quotidianum usum sunt inuenta.
 Nam olim & nostra memoria cum sana essent omnia, nec
 cothurnis utebantur, & denudata virorum colla erant ad
 pectus, & pectora expapillata (ut Plauti verbo utar) at-
 què ad papillam denudata, etiam brumali tempore. Sed hac
 obiter de Borealismo. Ad diphthongos iam paucis venio.
 De quibus etiam Iurisconsulti aliter sentiunt, quam noui
 isti pronunciationis authores. Theophilus enim Antecessor
 cum vellet uti aliena lingua, nō tamen dixit diuisa diph-
 thongo, sed tamen & praetores, unita. Cuius rei non ali-
 um magistrum, quam eius temporis usum reor: qui & ad
 nostrum usq; promanarit, & per omnem orbem dissemi-
 natus & receptus est. Quod si non lubenter ferant, quin
 diphthongorum omnes literas suis sonis ipsi exprimant,
 contra quam vult receptus usus, quod voluntatis & petu-
 lantiae error est, non necessitatis, at saltem alijs permittant
 ut in sua etiam sit voluntate sine reprehensione, veteri &
 recepto more pronunciare, maxime quod multi errores re-
 periantur apud authores (ut aiunt) ex diphthongis reso-
 lustis

lutis in simplices literas. *N*ouis tamen isti homines nescio
 quam commoditatem puerilem in docendo, pueris manare
 ex hac sua pronunciatione dicunt. *Q*uasi verò Græcorum
 pueri, & qui hodiè utuntur veteri pronunciatione, lingua
 Graciam discere sonare, & intelligere veteri illa nequius-
 sent, aut si quiuisserent, non ita tamen commode. *S*cilicet. E-
 quidem puerile magis existimo quam virile, puerileq; esse
 argumentum puto. *N*am si cōmodior ratio sit, (ut ita dem)
 non tamen vetustior est, quæ res in cōtroversia est, minusq;
 arguit veteres sic pronunciatione, nec esse puerorum causa
 immutanda omnia aut subuertenda censeo. *I*d enim expe-
 rimento didici, varietatem pronunciationi mutuum com-
 mercium & societatem hominum rerumq; intellectū sum-
 mouere: discordēm q; hanc pronunciationem sermonis cō-
 mercio nunquam contracturam ad colloquia. *N*e què enim
 Græcus Patriarcha cum istic regnante Edwardo sexto Lō-
 dini esset, Checum, nec Checus Patriarcham intellexit: hic
 nouo, ille ueteri pronunciationi modo usus: quo omnes Gra-
 ci adhuc utebantur cum ego essem Venetūs, tum è Cathe-
 dra Græcas literas profitendo, tum in templis sacra cele-
 brando. *A*udiebam enim data opera sepius. *A*t si ego tace-
 rem norit Oxoniensis schola, quemadmodum ipsa Græcia
 pronunciatione, ex Matthæo Calphurnio Græco, quem ex
 Græcia Oxonium Græcarum literarum gratia produxerat
 Thomas Wolſæus, de bonis literis optimè meritus Cardi-
 nalis, cum non alia ratione pronunciatione ille, quam qua-
 nos iam profitemur. *I*d si ita sit, nos Britanni docebimus ip-
 sos Græcos in ipsa Græcia oriundos sua verba sonare? suas
 voces atquè literas pronunciatione? & plus in aliena lingua
 sapiens quam ipsa gens atquè natio, cui lingua Græca fa-
 miliaris atq; etiam vulgaris est, & successione temporum

B. y. con-

12.

continuata, tanquam per manus esset tradita? Nemo qui Gallicè velut discere, ex Anglo petet, si sapiat, nec contra: nec qui Italice, ex Germano, sed ex sua quæque gente sunt discenda. At si pueris instituendis prodeesse posset, uti aiunt, usu publico posset, ut cum alijs usu conueniant in sermone ad intellectum. Nam si doceas quod usui publico esse non possit, quorsum doctrinam? Cogetur qui didicis dedidicisse, & cum pronunciandi modum discere qui in usu est, ut eo vitatur cum in publicum prodierit, cum inter homines versatus fuerit, & cum in theatrum doctorum venere: rit: nisi velit haberii ineptus et ridiculum caput omnibus. Et qui docebit quoq; ad istum modum, duplicabit operam & mercedem, uti Fabius Quintilianus scribit, tum ut priaris obliuisci instituat, tum ut in sequentis pronunciationis ratione ostendat, discentis incommodo & labore graui, & temporis & compendij iactura grauiori, quæ rectius in principio potuisse et collocari in meliores usus. At ad usum publicum profuerit minimè. Nam priuata haec pronunciatio paucorum tantu hominu in Britannia est, & eoru iuuenu, alibi minimè recepta gentium. Sed h̄y pauci sic pronunci- ant, ut se mutuò intelligant, dices. At orbis uniuersus nō est ista paucitas. Nec paucis priuato loco atq; usui doctrina constituitur, sed publico & uniuerso, ut inter homines cuiusque regionis cum laude lingue, & ingenij gloria verse- ris. Quamobrem ne docendo quidem, ullo modo ad usum publicum conduceat ista noua pronunciatio. Haec tenus ergo vetus illa pronunciatio nihil prohibuit, quin & recte lo- querentur homines, & per orbem uniuersum intellige- rentur, sic ut non sit opus noua. Sed ita pronunciandum sentis ut discernas inter voces, inter vocales & diphthon.

gos.

gos. Quasi verso r̄su, doctrina, sensu, accentu genere, quātitate, numero & casu nihil comprehendi, nihil discerni possit, nisi demittamus nos, descendamusq; ad puerilem legendi simplicitatem, ac plenis buccis proferamus satis rusticè, Phōbos, toutois, cai, lobois, mousais, basilews, epeiros, typtomai, chreia, chresimos, apophugen, hysteron, cibdes, cyclops, korakeion, leucon, hippe-wein, wyos, pais, & hoc genus alia: pro phœbus, toutis, (veteri more) cha, louis, musæs, vasileus, epirus, typtomæ, chria, chrisimos, apophygen, ysteron, cibdis cyclops, coracion, leucon, yppewin, yios, pæs, unde pedotriba, non paidotriba: aut quasi nihil aliud esset quo dijudicaremus inter parere pro parturire, & parere pro obedire in isto verso. Fœmina vult parere, sed non parere lubenter, nisi crassa pronunciatio: eadem penè nota qua λοιμός & λιμός in pronunciatione, non tamen in scriptione. Nam inter λοιμός & λιμός in scribendo manifesta est differentia. Apollo tamen videtur limos dixisse & pronunciasse veteri Græcorum more, alioqui nulla fuisset dubitatio in oraculo. Certè antiqui Achilles, Tydes, Thesles, & Vlisses dicebāt, non Achillews, Tudeus, Thesfews, et Vlussews quemadmodum recentes: uti ex eorum & interpretum libris ea adhuc referentibus scire licet. Quod si olim Græci eo quo recentes isti modo crassius, durius, & asperius pronunciarunt, (quod acerrime isti defendunt, cum dicunt Græcos) etiam tum Græci erant Barbari, cum ex omnibus gentibus soli non habebantur Barbari. Barbari enim ab initio dicti sunt (ut inquit Strabo) qui crassè, difficulter, asperè atq; duriter loquebantur: in quorum generuerunt omnes gentes præter Græcos: a quibus postea

B. iij. (cor-

(corrupta Gracia) barbara ea appellatio ad omnes preter Latinos translata est, quod mitiorem linguam & isti habebant et magis cultam. Si quis tamen ex Latinis esset qui non recte verba proferebat, barbarè loqui etiam ille dicebatur. Sed pergo. An sapientem Hebreum putares, si puerorum causa renunciata omnino perfecta illa & absoluta sine punctis legendi ratione, ad punctorum rationem et simplicitatem in uniuersum deficiat? An non omnes tanquam infantem & ineptum dicerent? Nisi velit primum suos Tyrones per punctos ad lectionem introducere, ac tum ad absolutam illam legendi rationem sine punctis traducere: quod laboriosum esset geminiq; operis. Rursus an sapientem Gallum qui rudiorum causa velit rudiis pronunciare, & aliter quam vulgus Gallorum solet, & eas literas in voces inserere, quas usus excludit. Doctos enim docta decent, indoctos formare possunt docti pro arbitrio; seorsim, sine uniuersitatis dissolutione, & ita instituere prout optimum cuique videbitur, modo non deficiant a consuetis, nec in dicendo & scribendo nouas turbas excitant, nona dogma-
ta non introducant cum reipub. literariæ in quietudine, & personarū offensione. Ut si quis vellet docere priuatim legē-
dum homo nō omo, & hupsilon nō ypsilon, vel epsilon
ferendum fuit, modo doceat admonendi non utendi causa
(ut prudentes solent qui (ut dixi) scientiam sibi seruant,
usu autē ut populus loquitur) quod h. non sit litera, sic ut
faciat vocem ut vocalis, aut liquecat ut liquida, aut con-
sonet ut consonans, aut mutet ut muta, sed aspiret tantum
ut spiritus, ac ventus leuis sine voce. Eam ob causam apud
scriptores veteres, leges ydopisis, termæ, Batonia & Iuernia,
pro hydropisis, thermæ, Bathonia & Hyber-
nia, uti in libro nostro de thermis Britannicis, et Sympho-
nia

nia vocum Britannicarum annotauimus. Isteas tamen in-
 eptias Deus bone, quām mordicus retinent noni isti et de-
 fendant. (ut sibi quidem videntur) pertinaciter, cum nul-
 lo tamē modo iustis rationibus possint. Iuuenes si hic inep-
 tirent solum duce iuuenie, ferēdum fuit. Iam verò cū audi-
 am senes delirare hijs ineptijs, quid intollerabilius? Nam
 hos iudicium ratio, & experientia doceret. Præterea in se-
 necta etate ludere par impar, equitare in arundine longa,
 quoniam vento agitari, nihilquè constantis hominis habere
 indecorum est. Cicero in Bruto notat etatem qua ante se
 fuit, in qua Ennius, Linius, & L. Sisenna erant, quorum
 stilus erat (ut ille ait) horridior, nec dum perfectè loque-
 bantur. Sua autem etate vñctior & splendidior consuetu-
 do loquendi fuit. Et quamvis (inquit) L. Sisenna facile
 omnes vincat superiores, indicat tamen quantum absit a
 summo. Nam usus est aliquando veteribus verbis, & ab
 usu perfecto, & auribus eruditis remutis. Rectè enim lo-
 qui putabant esse, in usitatè loqui. Idem eodem in Bruto ni-
 miam vetustatem explodēdam monet. Sed nimia (inquit)
 vetustas nec habet eam quam querimus summitatem, nec
 est sanè tolerabilis. Ego igitur hortator essem, ut a suscepta
 hac nuper (si omnino suscepta fuit) desitāq; olim pronun-
 ciatione desistant, qui utuntur: si non propter has quas
 ante retuli causas, at certè propter haec quod eadē pronun-
 ciatione honestissima verba turpissimè sonent, ut asciutum
 & asciiscunt apud nostros. Etenim in harum vocum pri-
 ma, sic. proferas ut ch. & in secunda utrumq; c. ut k.
 more nono, utrumq; vocabulum tanta turpitudine profe-
 retur, quanta non sinit verecundia mea explicare. Quam-
 obrem malui rem tacita cogitatione præterire, quām dilu-
 cidius patefacere: cupio enim rebus adesse nomina, sed nō
 nomi-

16.

nominibus pudorem. Sed superciliosorum Grammaticorum maxime culpa hac pronunciatio Latina introducta est, cum nescia qua emulatione alter alterum nouitate aliqua studeat superare. Id quod exemplo cuiusdam amici adhuc viuentis, qui in schola Paulina atque item Antonina Londini educatus iam olim est, didici. Etenim cum in ludo literario domini Pauli erat, docebatur sonare doceo pro doceo: cum in scholam S. Anthony idem venerat, iussum est proferre doceo pro doceo: nullo planè discentium commodo, sed ne docentium quidem: tantum inseruitum est istorum libidini quorum præceptum id erat, pronunciationis vitio, & pubertatis incommodo. Itaque imponendus modus est, alioqui nullus futurus finis est, hoc isto, illo alio modo verba proferente atque scribente. Nam & in scriptione quoque nouaratio hodie proponitur. Sed nemo (quod sciam) usque adeò despuit hactenus ut sequi vellet, ne author quidem eius. Neque enim cæcum ducem, neque amentem consultorem. Quod si quis vellet, at constituenda illi schola noua scribendi & legendi fuit, dediscedatque, quæ didicit omnia, & innouanda omnia omni populo, eneris quibus hactenus usi sumus omnibus. usque adeò mobilia sunt hodie hominum ingenia in istis nugis, ut nihil fixum, nihil in perpetuum constitutum habeant. Nec unum nugandi genus est in scribendo, sed diuersum, hic uno, ille altero usus modo: hic nouam literarum formam & pronunciationem commentus, ille alteram: & eas ineptas sanè et insultas, etiam simplicibus mulierculis. Non est tamen tam stupidus quisquam, aut impudens & insultus rei alicuius nouæ author, qui non sit habiturus sue stultitiae fautores et sectatores, vel homines adolescentes, vel stultam plebeculam: at grauem virum cui sit iudicium, ne unum quidem.

dem. Nisi si forte ingenij sui ostentandi causa hoc fecerint, ut I socrates laudando Busyrim, Libanius Theristem, Lucianus Muscam, Quartanam Fauorinus, Calviciem Syme-
sius Cyrenensis, Comam Dion, Chrysostomus, & nostri sa-
culi Cornelius Agrippa scribendo de vanitate scientiarum
libellum: Copernicus de motu terra & statione ecclie volu-
mē: et Erasmus Roterodamus de febre & Phalarismo li-
bellos. Nam rhetores subinde animi causa solent tractare
materias adōcūs, & exercendi gratia argumentum infame
declarare. Ita si de pronunciatione noua & scriptione noua
sensissent noni isti authores, & cum præfatione sensus sui
hoc esse suum commentum dicerent, nō ad usum atq. pro-
fessionem, sed ad ingenij gloriā & exercitium, aequior est,
amplectenterq; certe labens. Alioqui videant illi, quām ni-
hil alius quam suam traducant infantiam, nec esse conse-
cuturos aliquando ut grauia ingenia flectant ad suas ne-
rias. Reliqua si sequacia fuerint, qua gloria erit? Mallem
unum grauem virum consentientē mihi mille inuenibus:
ut quibus nec dam per etatem confirmatus animus est, nec
maturū indicium, nec usu experimentum, et si granissimē
de se sentiant: cum tamen uestitu, gestu, & oratione longē
se ostendant alios, ut in lib. 1. de Antiquitate Cant. Acade-
miae plenius diximus. Nam ut in vijs peregrinus, sic in re-
bus imperitus. Certè istis non uitatis, istis modis, nihil ali-
ud quam sterilis labor, sterilisq; difficultas sequitur in pro-
mendo cum multorum risu: quod caristica sit et simplex,
parum condita et delicata, affectatione quadam inepitē ac-
quisita, nec eruditio ore digna: deniq; quod doctas aures
vobemēter offendit, ingrata plane & odiosa omnibus, pre-
terquā nouitatis studiofis. Nam suavitatis in sermone poli-
tiores scriptores semper fuerunt obseruantissimi. Siquidem

maior ratio apud eos euphonie fuit, quam disciplina re-
gule. Hinc Gr̄eci angelos phormingos, & papæ proferre,
præcepto usq; imperarunt, cū ἄγγελος. Φορμίγγος. Et Babæ
rudius proferendum alioqui fuit: et Romani dingnū cum
dignum, pungnum cum pugnum, & mangnum cum
magnum sit dicendum: ut mitigetur pronūciationis dif-
ficultas, & evitetur soni vitiū, quod Gr̄eci ῥητορικας di-
cunt. Quin & Itali Romanorum soboles eadem de causa
id pronunciandi genus adhuc obseruant, qui ne magnū di-
cant duriter, maignum sonant mollisere: et dingnū, ne di-
gnum. Britanni quoq; atquè Galli Romanorum æmuli, ne
magnum dicant, main proferunt, ut Charles le main, Ca-
rolus magnus: le main see, magnum mare: et in alearū u-
su, the main chaūce, sors magna: ac pro est, et, elisa. s. li-
teræ. Eadē suavitatis ratione idem omnes B. per u. in Gra-
cis & Latinis dictionibus efferūt: et pro Cixiū (id est εφυκῆς)
vitia, et pro Bienna Vienna, & pro Cixiū victorem: &
pro Abellana Auellana, non ē contra dicunt. Et in vetusti-
oribus Gr̄ecorum codicibus manuscriptis raro videbis b.
literam, sed eius loco characterem u. latina litera similem.
Latini quoq; vetustiores, Vetonica pro Betonica dicūt, in-
ter quos est Apuleius: et Iuernia pro Hibernia, et lauoro
pro labore, et terra de Lauoro, pro Laborie, (quo verbo
Plinius utitur) quæ pars est Italia. Hos si damnes, utere
licentia pro me, & in usum quoq; reuocato si libet, applu-
dam et floces vini, pro furfuraceo pane, et facibus vini &
Dubenum pro Domino, Bubsequam, Bonitatorem, et mā-
ticulatorem quoque, pro Bubulco, conniciatore, et clancula-
rio fure, seu versufo: ut habet Festus Pompeius, Pacunius,
et Aulus Gellius: et hoc genus obsoleta et inusitata omnia;
quod nemo sane mentis faciet. Sin probes, à nouo illo pro-

nunciationis genere vel horum exemplo desistere. Illud in universum te scire expedire, pronunciationis rationem dicendi rationi esse simillimam, quae in medio posita (ut ait Cicero de Oratore) communi quodam in usu atque in hominum more et sermone versatur. Nam ut in ceteris artibus id maximè excellit quod longissimè sit ab imperitorum intelligentia sensuque sciunctum, ita in dicendo vitium est vel maximum à vulgari genere orationis, atque à consuetudine communi sensus abhorre. Etenim qui ad populus scribit vel loquitur (ut inquit Syncerus) necesse est illum De laude Cal in opinione popularium esse, et ea fingere, et de his differere uicij. que populo grata sunt. Atque ut histrioni actio, saltatori motus non quiuis sed certus quidam et laudabilis: sic in pronunciationi et scribendi genere, certum quoddam et communis usus receptum, non quodvis à consuetudine alienum et remotum habetur consentaneum. Non enim ea ratio esse debet apud nos in literis quae in vestibus, quae omnibus horis aliae penè siunt et diversæ, aut materia, aut forma, aut colore, aut omnibus his. Unus enim vultus apud nos odiosus est. Quis rei gnari non insolentes Grammatici, quoniam hactenus mihi vidisse contigit, omnes cum de literarum potestate tractant ita proferendas esse præcipiunt, ut usus doctorum per omnem reliquum orbem iam olim receperit. Inter quos Petrus Antesignanus est, homo doctus atque elegans, et Nicholai Clenardi scholasticus. Is de noua ista pronunciatione ita censet, ut eius autores curiosos magis existimat, quam veteris pronunciationis intelligentes: et eorum rationes vaniores, quam ut eis adhibenda fides sit: ob idquæ pronunciandū veteri et recepto hactenus usu, existimans eum qui ex errore imperitæ inuentutis pendeat, in magnis viris non esse habendum. Eius verba hæc sunt.

Quarta columnā, &c. elementorum potestatē comple-
ctitur, quo pāctō scilicet debeant enunciari, de qua re va-
riæ sunt hodiè & multiplices Grammaticorum opinōes,
dum quidam curiosè nimis ad antiquam pronunciandi ra-
tionem omnia volunt reuocare, cum tamen ipsi prorsus in-
certi sunt, quo pāctō prisci illi hæc pronunciarunt, & con-
iectura sunt admodum ieunæ. Illis itaq; non est fides ad-
hibenda, nisi prius priscorum aliquē ab inferis excitarint.
Hæc ille. Et paucis interpositis, ista subiungit. Qui verò il-
lis (professoribus) deſtituuntur, & proprio marte lingua
Græcam discere coguntur, pronunciant elementa Græca
more Latinorum Græcis in hac tabula respondentia. Qua
certè pronunciandi ratio vetus est, & recepta usu. Huius
opinionis quoq; olim per iuuentutem (quod ipse noui) erat
isti preceptores noui. Verūm loco stare nesciuerūt, sed gres-
sus glomerare superbos voluerunt. In ea quoq; erat et Thom-
as Morus, Linacrus, Lupsetus, & Erasmus, qui in pro-
uerbio, Stultior Morycho, uopū; u transſert Moryxæ, non
moruxai, et si de pronunciatione multa disputauerat, qua
gloriæ studio potius, quam usus gratia se scripsisse, ex hijs
& alijs locis scire licet diligenter obſeruanti. Paræmium
quoq; dixit, non paroimium, et Hippoclidem nō Hippoclu-
dem in prouerbio: non est curæ Hippocli: & gymnasium
non gumnasium, & Sybaritica, Smyrnæ ac Syracusæ, non
Subaristica, Smurne & Suracusai. Lögum esset omnes istas
vanitates percensere, vix dies, aut etiam annus sufficeret.
Sed quid de recentibus loquar, cum vetusti Graci & La-
tini consueta religiosissimè obſeruarunt. Galenus enim ho-
mo Græcus, & summi iudicij ac doctrinæ vir, ut si quis a-
lius sui aut in sequentis temporis, lib. 1. operis sui de Compo-
ſitione medicamentorū qua parte de modo lauandi bitar-

gyron

gyron & alia metalla scribit, τῇ κρατερῇ συνιδᾳ ὑπενδῃ
censet. Etenim cum medici sui temporis recentiores dice-
bant, ἡμιλατρον, κέντρον, & μηλωτερα cum p. in ultima, is
eam scribendi & pronunciandi ratione sequi maluit pro-
pter consuetudinem iam tum receptam & usitatam, quam
ἡμιλατρον, κέντρον, & μηλωτερα dicere sine p. litera, et si ab ἡμι-
λατρον, κέντρον, μηλωτερα ὡς ὡτος oriantur, in quibus p. litera no
est. Tantieras apud illum consuendo. Docet etiam eo in li-
bro, quem contra eos scripsit qui reprehendant solacismum
facientes in sermone ipsos quoq; Atticos secutos esse eā quae
in loquendo praevaluit consuetudinem. Tradidierunt item
qui ante Galenum fuerunt, docti viri (ut ipse refert) At-
ticam linguam varijs modis corruptam atq; à proprietate
sua viciatam, secutostamen esse eam quae suo tempore ino-
lenit consuetudinem omnes, qui apud Gracos ullum prae-
cellentis doctrinæ nomen consecuti sunt, idem refert. Cum
ergo (inquit) in omnibus libris medicinalibus, ἡμιλατρον
cum p. scriptum inuenimus, & nos quoq; quodd inualu-
it consuetudine, in loquendo & scribendo utendum cēsi-
mus. Hæc hæc tenus Galenus. Eretrensisbus quoquè consue-
sum est p. pro σ. proferre, ut σχιροτηρ pro σχιρότητε, (unde
proverbium Eretrensium p. w. Atheniensibus contra, ut
θαρτίν pro θαρτίν, ut ροβίζ, si enertas usum, notaberis, et de-
rideberis. Nec Graci solum (ut dixi) sed Latini quoquè
hanc secuti sunt consuetudinem. Nam Ciceronis atate in-
ualuit stator, pro apparitore seu tabellario, ut ex epistola e-
ius ad Caninii atq; Celsum scire licet: ex Planci quoq; ad
Ciceronem. At Vlpiani & Iustiniani temporibus, stator
inolent in eadem significatione, addita r. litera in prima
syllaba. Secuti tamen sunt eorum temporū morem qui inse-
cuti sunt Spartiatus in Caracalla, & qui de iure scripserūt

pricipui. Itaq; quemadmodū in vocibus atq; literis si quid
 innouaueris, reprehenderis, nisi consuetudo vniuersalis pa-
 tietur, ita in pronunciatione. Prætereo quemadmodū hodie
 quantitates syllabarum, longas in breues, & breues in lon-
 gas mutent, faciantq; in muliere secundam longam, et ter-
 tiam breuem, cum tamen Ouidius Naso in hoc versu. E-
 minet & non est in muliere fides, secundam fecit breuem
 & tertiam longā. Et Vergilius: Nux, asinus, mulier simili
 sunt lege ligati, hæc tria nil rectè faciunt si verbera cesset.
 Miror quo tandem erumpet hæc andacia, ne dicam temeriti-
 tas. Si quis tamen dissentit & suo more loqui et pronunci-
 are cupiat, contemptis doctioribus et vniuersali scriptorū
 consensu, sua cuig; stet voluntas et sententia per me, suum
 cuig; pulchrum sit. Ego quidem nec ulterius, nec cum quo-
 quam acrius hac de re contendere studio, nec bellum Grā-
 maticale contra quenquam instruo et suscipio (quod tam
 inane induco quam est ipsa res inanis) sed quid conueniat
 tantum consulo, quidq; exteræ nationes inconstatia et gra-
 uitate sua permanentes de pronunciatione Græca et Latī-
 nae linguae sentiant, bona fide explico. Non enim quæsum
 hoc est, sed oblatum ex occasione peregrinationis nostræ per
 Italiam et Germaniā, ut in lib. nostro de libris propriis ex-
 posuimus. Cum igitur neg; seria res & hæc inepita pronun-
 ciatio, neg; ulla cause magnitudo, nulla necessitas, nulla
 commoditas rei atq; gloriæ eò nos adegerit, neg; plausibilis
 existat doctis atquè grauibus, nec recepta Græcis, quid at-
 tinet obsoletam eam reuocare in usum, si modò in usu pri-
 us fuit, de quo nondum constat inter Grāmaticos. Adhac
 cum pronunciatione hæc nona sit planè rusticæ, ut ex Adol-
 pho Mercherio Brugensi scire licet, aut affectata nimium,
 quod nostris sensibus certè patet, nec tamen vniuersalē con-
 sen-.

sensum virorum grauium et doctorum admiserit, id non
 arguit omnes sic pronunciaisse sed aliquos: & cum ex hac
 occasione magna in re literaria sequatur perturbatio, om-
 nibus omnia pro voluntate et arbitrio prater consuetudi-
 nem commouentibus, quod in bene constituta rep. feren-
 dum non fuit, malum præterea exemplum editur ad alia
 grauiora. Alioqui non magni referret utro modo pronun-
 ciaretur, cum discriminem nullum est viæ atque sanguinis,
 nulla iactura virtutis et rei, sed in anis spiritus et anhelitus
 quæ res est nihil. In istis spiritibus non est cur quis velit
 serio spiritum suū consumere, tam est res exilis atque va-
 na. Optandum igitur ut cum quieta iam sint omnia, et cō-
 sensu hominum uniuersali paucis tantum exceptis confir-
 mata vetus pronunciatio, persequamur eam, curemusq; ne
 perturbetur. Nam ut innouemus nulla facit rei magnitudo
 ut dixi. Omnes enim vident quam sit leuis et ridicula, ne-
 quæ ut tantos motus excitemus vlla fecit necessitas, sed
 hominum quorundam vanitas, dum quiuis stude-
 at noua rei nouus author haberi.

